

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך.....1
- ב. וכמה רבים ... שלשה.....1
- ג. הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן.....2
- ד. המוציא את אשתו משום אילונית ... לא יחזיר ... ושלא ידעו בו רבים יחזיר בדלא כפליה לתנאיה.....3
- ה. המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן ... והוא שמכר ושנה ושילש.....5

דף מו.

א. שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך

אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני

מוציאך ומשום נדר אני מוציאך

המוציא את אשתו¹ משום שם רע או משום שהיא פרוצה בנדרים, אומרין לו, הודיעה שמפני זה אתה מוציאה, כדי לייסרה. ודע אתה שאין אתה מחזירה לעולם, כמו שיבואר להלן.

ב. וכמה רבים ... שלשה

¹ רמב"ם הלכות גירושין פרק י הלכה יב וצ"ע אמאי לא הובא בדברי הפוסקים

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

כבר התבאר במסכת כתובות דף עה. שנדר² שעל דעת רבים³, אין לו התרה על ידי חכם בלא דעתם⁴ והסכמתם⁵. ויש מחמירין דאפילו עם דעתם⁶ אין להתיר לדבר הרשות, וכן נכון להחמיר לכתחלה, אלא אם כן יש מצוה בהתרתו. שאז מותר אפילו בלא דעתם שמן הסתם ניהא להם בהתרה⁷.

ואם אותן הרבים אומרים שלא להתיר לו, אפילו לצורך מצוה אין מתירין לו.

אין נקראים רבים בפחות משלושה⁸, וכגון שיפרוט אותם: על דעת פלוני ופלוני ופלוני, אבל אם אמר, סתם: על דעת רבים, יש לו התרה. וי"א שאם נדר בפני ג', אפילו לא פרט אותם, אלא אמר, סתם: על דעת רבים, אין לו התרה. דמסתמא על דעת רבים, אותם שעומדים לפניו, קאמר. והוא הדין אם נשבע סתם, וידענו על מי נתכוין, כגון שנשבע על דעת הקהל או שאמר שנשבע על דעת ג' רבני העיר, ואין שם אלא שלשה רבנים, שבוודאי לאלו נתכוין, מקרי על דעת רבים.

דף מו:

ג. הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן

כבר התבאר במסכת נדרים דף כב. שאמרו חכמים ז"ל כל הנודר⁹ הרי הוא כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות¹⁰, והמקיימו כלומר שאינו נשאל עליו,

² שו"ע ונו"כ יו"ד רכח כא

³ ובהקדש על דעת רבים צדד הש"ך חו"מ סימן רנ"ה ס"ק ו' ד"ה ואי לאו, דמועיל התרה, דמסתמא ניהא ליהו בהתרה כי היכא דלהוי מותרים בו בהנאה גליון מהרש"א שם טו

⁴ מ"ז לה וודאי שבלא חכם אפילו שיש דעתם אינו מועיל.

⁵ וכתב הריב"ש אם נדר ע"ד הקהל אף אם יסכימו הרוב לבטל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם שהרי פירש על דעת הקהל גדולים וקטנים שנראה שלא ע"ד רוב הקהל הוא סומך ואם הנודר אומר עתה שכוונתו היה על הרוב נאמן בת"ח כדאמרינן גבי נדר בחרם ואמר בחרמו של ים ע"כ ומביאו בית יוסף וד"מ מיהו נראה דאם פרט ונדר ע"ד פלוני ופלוני ופלוני ודאי ע"ד שיסכימו כולם קאמר ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגיחין ביה. ש"ך שם נח

⁶ שלפי שאין חרמתם שוה דזה מתחרט מטעם זה וזה מתחרט מטעם זה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ומתחרטין בחרטה א' כ"כ המחמירין ולפי זה אם מתחרטין בחרטה א' יש להתיר. ש"ך שם נט

⁷ ש"ך שם סא

⁸ בתשובת בית שלמה לר"ש חסין [סימן ו] עלה מ"ו ע"ב כתב דהרמב"ם דלא הזכיר לא בפרק ו' דשבועות ולא בפרק ב' דנדרים דבעי שלשה, משמע דסבירא ליה כרש"י דשנים נקראים רבים, שבועות כ"ט ריש ע"ב. גליון מהרש"א שם כ

⁹ שו"ע ונו"כ רג ג

¹⁰ המשילו שניהם זה לזה, שהנודר מעלה על דעתו שעושה מצוה, שחושב בדעתו כיון שמצינו בתורה שאסרה עלינו הרבה דברים שמע מינה דניהא ליה לקודשא בריך הוא שיאסור האדם על נפשו כמה דברים, ואומר אם כן כל המרבה לאסור על עצמו אפילו דברים המותרים הרי זה משובת, ולכך הוא נודר ואוסר דבר על

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

הרי הוא כאילו הקריב עליו קרבן¹¹. ולפיכך טוב יותר שישאל לחכם על נדרו¹².

במה דברים אמורים בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש וצדקה מצוה לקיימן, וכן אמר רוד עליו השלום (תהלים קמז פסוק יד נְדָרִי לַה' אֲשֶׁלֶם נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ, ולא ישאל עליהם אלא מדוחק,

וכן שבועה לא ישאל עליה אלא מדוחק, דשבועה חמורה היא¹³ דכתיב בה (שמות כ פסוק ז) כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא.

ולכתחלה¹⁴ צריך ליזהר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור אלא אם ישנו בידו יתן מיד, ואם לאו לא ידור מקודם עד שיהיה לו ויתן בלא נדר הקודם. ואם הציבור עושים פסיקה לצדקה ומוכרח ג"כ לפסוק עמהם עתה דווקא לבלי יהא כפורש מן הצבור, יאמר בלי נדר ויאמר כן בפירוש שאם פוסק סתם הוי נדר.

אולם בעת צרה מותר ומצוה לנדור, כשם שמצוה להתפלל לד' בעת צרה, אך אין זה מצוה וחובה כשאר מצות.

ד. המוציא את אשתו משום אילונית ... לא יחזיר ... ושלא ידעו בו רבים יחזיר בדלא כפליה לתנאיה

כבר התבאר לעיל דף מה: ובמסכת יבמות דף כה. וכתובות דף עד: שהמוציא¹⁵ את אשתו מפני שהיא איילונית לא יחזיר, ודינו כמוציאה משום

עצמו. וכן הבונה במה בחוץ להקריב עליה קרבן, חושב בדעתו שעושה מצוה, שכיון שצוה הקדוש ברוך הוא להקריב קרבנות בפנים הוא רוצה להוסיף עליהם להקריב קרבנות אפילו בחוץ, לכך אמרו ז"ל שזה מועה הוא, דהא חזינן שהתורה צותה עלינו הרבה מצות להביא כמה קרבנות בפנים, ואף על פי כן אסרה עלינו לבנות במה להקריב עליה קרבן בחוץ. הכא נמי נהי דרחמנא אסרה עלינו כמה דברים, כי מוסיף איהו לאסור על עצמו יותר ממה שאסרה התורה, פשע, ועל דרך אמרם ז"ל גם כן במקום אחר [ירושלמי נדרים פ"ט ה"א] לא דיין במה שאסרה התורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. לבוש שם מהר"ן ועיין בית הלל שם.

¹¹ וחייב משום שחומי חוץ, הכי נמי אין קיום נדרו רצוי לפניו יתברך אלא טוב לו יותר שישאל עליו שמא לא יוכל לקיימו כראוי ויבא לידי מכשול.

¹² ונראה לי דלענין לכתחלה לנדור נהגו דלא לנדור, אבל אם כבר נדרו נוהגין שלא למחות ולגעור במי שנדר שיתיר את נדרו מכת כל המקיימו וכו', והמעם, מאחר שכתב רב אלפס והגאון מר יהודאי שלא להתיר אף נדר, אף על גב שלדינא דגמרא מצוה לשאול, אבל אחר כך בימי הגאונים החמירו שלא להתיר, לכן אנו בזמן הזה מתירין נדרים ושבועות כשירצה הנודר, והוא כמו פשר דבר, כן נראה לי ליישב מנהג העולם, וקל להבין. בית הלל שם

¹³ ויש גאונים הסבורים שלשבועה לא מועיל התרה. ט"ז שם אך בלבוש כתב רק כשנשבע על איזה דבר מצוה

¹⁴ ערוה"ש שם ו - ח

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם י ג

תרומות והנצחות - בנק הדואר ח"ן 22887389 - ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

שם רע שיצא עליה, או מפני שהיא נדרנית שיאמר אי איפשי באשה נדרנית, אפילו נמצאו דברים בדאים, או התיר חכם את נדרה אפילו הכי לא יחזיר.

ודוקא שאמר לה משום איילונית או משום שם רע או משום נדרנית אני מוציאך, וכפל דבריו לומר אילמלא השם רע או איילונית או נדר לא הייתי מוציאך, אבל אם לא כפל דבריו יכול להחזירה¹⁶. ויש אומרים שאם אמר לה שמפני כך וכך אני מוציאך אף על פי שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה¹⁷. ויש אומרים¹⁸ שאפילו לא אמר לה כלל משום כך וכך אני מוציאך לא יחזיר. והעיקר בדעה האמצעית¹⁹.

המוציא²⁰ את אשתו משום אחד מדברים הללו, אומרים לו – הוי יודע שאין אתה מחזירה לעולם. ואז אינו יכול להוציא לעז שלא התכוין באמת לגרשה, כיון שידע דאסורה לו ולא חש להמתין ולבדוק שפי' גילה דעתו שלא היתה חביבה לו²¹.

¹⁶ המעם מפני שחששו חז"ל שמא יתגלה הדבר אח"כ שהשם רע שקר והנדר יש לו הפרה והיא אינה אילונית ובין כה תנשא לאחר ויוציא לעז על הגט שיאמר אלו הייתי יודע שכן הדבר לא הייתי מגרשה אפילו אם היו נותנים לי מאה מנה והגט היה בטעות ויוציא לעז על בניה מן השני שהם ממזרים ואף על גב דמעיך הדין אין זה כלום דהא לא אמר לה על מנת שהשם רע אמת אני מגרשך או ע"מ שאין הפרה לנדרך או ע"מ שאתה אילונית [תוס' שם מ"ו א] ואף שיכול לומר שגלוי לכל שגלית דעתי דמשום זה אני מגרשה מ"מ הא קי"ל גילוי דעתא בנשוא לאו מילתא היא כמ"ש בס"י קמ"א מ"מ בעניינים אלו חששו חז"ל ללעז הבנים כמ"ש בסעי' ג' לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמגרש את אשתו מפני דברים אלו אסור לו להחזירה עולמית וממילא שלא יהיה ביכולתו להוציא לעז שכל העולם רואים שבלב שלם גירשה שלא היה חפץ בה. אך אם לא כפל הדבר אין לעז שהרי קי"ל דבכל תנאי בעינן תנאי כפול ובדלא כפליה התנאי בטל והמעשה קיים כמו שיתבאר בס"י ל"ח אלמא דאפילו בתנאי גמור כי לא כפליה לית ביה מששא וכ"ש בדברים בעלמא כשאמר ולא כפליה אין זה כלום וליכא בזה לעז. ערוך השולחן אבן העזר סימן י סעיף ה'.

¹⁷ דאע"ג דבעינן תנאי כפול מ"מ לענין הוצאת לעז כיון שהזכיר שמוציאה משום שם רע יוציא לעז אף אם לא יכפול הדברים ועוד דבעיקר הדין של תנאי כפול הרבה מהגאונים סוברים דלא חיישינן לה רק לחומרא [הגר"א] ולא לקולא כמ"ש בח"מ סי' ר"ז. שם

¹⁸ הרמב"ם ז"ל בפ"י מגירושין שהחמיר עוד יותר בזה שאפילו לא אמר לה כלל משום שם רע אני מוציאך לא יחזיר דאיכא לעז והצריכו חז"ל בשם רע ובנדר לומר שמשום זה מוציאה כדי לייסרה שלא תהא רגיל בכך וב"ד אומרים לו דע שלא תחזיר לך עולמית וממילא גומר בלבו לגרשה בכל ענין ולמה אומרים לו כך כדי שלא יוציא לעז.

¹⁹ ס' ישועות יעקב שכ' דבתשובת מהרמ"ב סי' ל"ד כתב דרוב הפוסקים הסכימו דסתמא מותר להחזירה וכן נכון לדינא עכ"ל. פ"ת שם ד

²⁰ שו"ע ונו"כ שם ו

²¹ ונראה דלשטת רש"י בטעמא שאומרים לו הוי יודע דאז אינו יכול לומר אלו הייתי יודע שהדברים בדאים לא הייתי מגרשה כיון שידע שאסורה לו לחזור ולא חש להמתין ולבדוק גילה דעתו דלא היתה חביבה עליו ע"ש א"כ ודאי בעינן שיאמרו לו דבר זה בשעת הגט דאם לא יאמרו זה בשעת הגט הרי לא יצאנו מידי קלקול הבעל ויאמר שהיתה חביבה עליו. ולשיטת תוס' דהקלקול אינו מדינא אלא משום לעז שיוציא הבעל כדי להחזירה ובשידוע שאסור לחזור לא יוציא לעז בחנם ע"ש א"כ אין צריך הודעה זו בשעת הגט אלא ה"ה אחר הגט קודם שיוציא הלעז מודיעין אותו שידע שלא תחזור אליו. ומדברי הרמב"ם נראה דס"ל כפי' רש"י שכתב פ"י מגירושין (הי"ב) ז"ל לפיכך אומרים לו גמור בלבך לגרשה שלא תחזור לך עולמי' ע"ש. אבני מילואים.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

כל אלו שאמרו לא יחזיר²², אם עבר והחזירה קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא, דכולי האי לא החמירו חכמים ז"ל. ואם הוציא, אם היו לו בנים משהחזירה מותר להחזירה אחר כך כדי שלא יוציאו לעז על הבנים שהיו לה אחר שהחזירה.

ואם היו עדי טומאה וקול שלא פסק וגירשה והחזירה, לשיטה הראשונה לעיל שאין חייב להוציאה לא תצא, אולם אם יש עדי טומאה תצא. אך לדין מוציאים מהבעל בעדי כיעור וקול שאינו פוסק מוציאים ג"כ כשחזר וכנס אותה בכניסה שניה, שדינו כמו בכניסה הראשונה.²³

ואם יש עדי כיעור בלבד או קול שאינו פוסק לבד לא יחזיר אותה לכתחלה, דהא מוציאים אותה מן הנטען.²⁴

ה. המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן ... והוא שמכר ושנה ושילש

מי שמכר עצמו²⁵ לגוים או שלוח מהם, ושבנו אותו בהלוואתו לעבד, או אסרוהו בבית הסוהר עד שיפרע החוב, פעם ראשונה ושנייה מצד מצות פדיון שבויים פודין אותו²⁶, אולם פעם שלישית אין פודין²⁷.

ואם נשבו בניו עמו בפעם השלישית גם אותם אין פודים, ואין לחוש שיטמעו בין הגוים שמכיון שנמצאים אצל אביהן, הוא שומרם. אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם, או אם אביהם אינו עמהם בשביה²⁸, כדי שלא יטמעו בין הגוים.

ואם בקשו להורגו פודין אותו מיד אפילו כמה פעמים, משום מצות (ויקרא יט פסוק טז) לא תעמד על דם רעף. שהזהירנו מהתירשלה בהצלת נפש אחד מירשאל כשנראהו בסכנת המות או ההפסד ויהיה לנו יכולת להצילו²⁹, ומלבד הלאו יש גם חיוב עשה

²² שו"ע ונו"כ שם ה

²³ ב"ש שם יא ד

²⁴ אף על גב בתש' מורחי סי' כ"ה משמע דמותר להחזיר בעדי כיעור י"ל דכ"כ לשיטות הרמב"ם דאין מוציאים מן הנטען בחד ריעות' אבל לדין אל יחזיר אותה לכתחלה. ב"ש שם

²⁵ שו"ע ונו"כ יו"ד רנב ו

²⁶ דעד ג' פעמים אמרי' דבאקראי בעלמא עשה כן

²⁷ דניכר שעושה כן כדי שיפדוהו וקנס' לי'

²⁸ בחיי אבוהון ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון, רש"י פ' השולח ריש דף מ"ז ומשמע שאביהן הוא עמהן בשביה אבל כל שא"א שישמור אותן פודים אותן מיד. ש"ך שם ו

²⁹ לשון הרמב"ם בסה"מ ל"ת רצו

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

להציל את חברו מסכנת מיתה, שנאמר בהשבת אבדה (דברים כב פסוק ב) וְהִשְׁבַּתוּ לִי³⁰ היינו אבדת גופו³¹.

³⁰ סנהדרין עג.

³¹ אמנם מצד העשה של והשבותו לו אינו מחוייב על הצלה על ידי אחרים בחוצאת ממונו על זה, שכשם שמצות השבת אבדת ממון היא בטורח בלבד בלא הוצאת ממון, כך מצות השבת אבדת הגוף והצלתו אינה אלא בטורח בלבד (שו"ע הרב חו"מ הל' נזקי הגוף סעי' ח) אמנם דעת המנ"ח מצוה רלו אות א שאחר שגילתה תורה שבלא תעמוד נכלל גם חיוב לשכור להציל א"כ גם בעשה נכלל חיוב זה